

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.051 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **Порозовій Інні Юріївні** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – «**Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта**».

«05» липня 2024 року.

ПОРОЗОВА Інна Юріївна, 1976 року народження, громадянка України. Освіта вища: у 2004 році закінчила Національну юридичну академію імені Ярослава Мудрого (м. Харків), де здобула вищу освіту за спеціальністю «Правознавство», кваліфікацію «Юрист».

З 23 лютого 2021 року займає посаду судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області, по теперішній час.

Аспірантка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Наукова керівниця: **ГРИНЬКО Світлана Дмитрівна**, докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Здобувачка має 7 наукових публікацій, зокрема: чотири наукових статті в наукових фахових виданнях, визнаних МОН України, три тези доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях:

1. Порозова І.Ю. Правове регулювання здійснення та захисту права дитини на медичну допомогу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2023. Випуск 80: частина 1. С. 239–245. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/80-ch-1>

2. Порозова І.Ю. Відмова від згоди на медичну допомогу та відкликання згоди на медичну допомогу як способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Юриспруденція». 2023. № 66. С. 82–86. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc66/20.pdf>

3. Порозова І.Ю. Особливості самозахисту відказного характеру у правовідносинах із трансплантації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 223–228. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/02/APP_01_2024.pdf

4. Гринько С.Д., Порозова І.Ю. Поняття пацієнта як учасника відносин у сфері охорони здоров'я. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 120. С. 25–33. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2024/03/hrynko_porozova_120.pdf

5. Порозова І.Ю. Відмова від обов'язкових профілактичних щеплень як спосіб самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта. *Стан і засади*

реформування цивільного та житлового законодавства України : матеріали ХХІІ наук.-практ. конф., присвяч. 102-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харківського юридичного інституту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 9 лют. 2024 р.). Харків : ЕКУС, 2024. С. 244–248.

6. Порозова І.Ю. Дитина як суб'єкт правовідносин із надання медичної допомоги. *Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни*: збірник тез всеукраїнського круглого столу «Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни» (м. Хмельницький, 25 листопада 2023 року) . Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 92–97.

7. Порозова І.Ю. Поняття самозахисту цивільних прав та інтересів дитини як пацієнта. *Актуальні проблеми здійснення та захисту прав та інтересів дітей у приватних правовідносинах в умовах воєнного стану*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми здійснення та захисту прав та інтересів дітей у приватних правовідносинах в умовах воєнного стану» (м. Хмельницький, 11 квітня 2024 року) . Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 74–77.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Рецензентка – кандидатка юридичних наук, професорка, доцентка кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, **ЧОРНА Жанна Леонтіївна**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Дискусійним є п.3 наукової новизни, в якому авторка зазначає, що відмовитися від проведення профілактичних щеплень або відкликати згоду на проведення профілактичних щеплень має право фізична особа з обмеженою цивільною дієздатністю, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними (с.24, 126 дис.). Відповідно до ч.1 ст.37 ЦК України над фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, встановлюється піклування. А, відповідно до ст.55 ЦК України опіка та піклування встановлюються, зокрема, з метою забезпечення особистих немайнових прав та інтересів повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки. Оскільки, в даному випадку мова йде про такі особисті немайнові блага, як життя та здоров'я, то, на нашу думку, для відмови від проведення профілактичних щеплень або відкликання згоди на проведення профілактичних щеплень фізичної особи з обмеженою цивільною дієздатністю потрібна згода піклувальника.

2. Додаткової аргументації потребує п.8 наукової новизни щодо обґрунтування необхідності збільшення віку дитини до шістнадцяти років для надання згоди на медичну допомогу (с.25, 138 дис.). Так, відповідно до ч.2 ст.284 ЦК України фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років і яка

звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій. Така ж норма міститься і в абзаці 1 ст.38 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. Можна зробити висновок, що у даному випадку припускається згода такої особи на надання їй медичної допомоги.

3. Більш детального обґрунтування потребує п.12 новизни в частині визначення такої умови застосування способів самозахисту відказного характеру для пацієнта у правовідносинах із трансплантації, як наявність повної цивільної дієздатності фізичної особи, яка застосовує самозахист (с.26, 162 дис.). Так, в абзаці 2 ч.1 ст.14 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 17.05. 2018 р. Передбачено умови, за яких живим донором гемопоетичних стовбурових клітин може бути також особа віком до 18 років. Тобто, така особа може і не мати повної цивільної дієздатності.

4. Бажано уточнити думку авторки щодо «права на захист»: чи є воно елементом суб'єктивного цивільного права, наприклад, права на надання медичної допомоги, чи є окремим суб'єктивним правом особи (с.66, 67 дис.)».

Рецензентка – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Галина Володимирівна АНІКІНА**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Не можемо повністю погодитись з позицією авторки, що поняття «медична допомога» є вузьчим за поняття «медичної послуги». На нашу думку, медична допомога може включати в себе комплекс послуг, які спрямовані на діагностику, підтримку, або відновлення здоров'я, тощо.

Вважаємо, що під час надання медичної допомоги можуть надаватися різні медичні послуги. тому поняття медичної допомоги включає в себе перелік медичних послуг і не може бути категорією вузькою за них самих. Таким чином, поняття «медична допомога» є ширшим за поняття «медичної послуги» (с. 54).

2. Неодноразово в роботі авторка звертає увагу на таку ознаку пацієнта як наявність волевиявлення фізичної особи. Водночас, здобувачка зауважує, що у випадках передбачених законом, фізична особа набуває статус пацієнта без особистого волевиявлення. На нашу думку, варто було б в роботі зацентувати увагу на такі випадки та навести їх приклади (с. 42-43).

3. У роботі авторка наводить один з способів самозахисту - присічення порушення: «пацієнт може прибрати капельницю з руки, якщо йому паморочиться в голові, а поблизу немає медсестри». На нашу думку, зазначені дії не є способом самозахисту взагалі. Запаморочення може не бути наслідком дії крапельниці, або може бути нормальною реакцією організму на діючий препарат. Умовою застосування самозахисту є порушення, або наявність реальної загрози порушенню прав пацієнта. У зазначеному випадку мала місце не реальна, а уявна загроза порушення його прав. Вважаємо, що зазначені дії способом самозахисту визнаватись не будуть (с. 98).

4. Розглядаючи питання права на самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на тілесну недоторканість, варто було б розглянути не лише

застосування способів самозахисту при трансплантації органів та тканин людині, але й особливості самозахисту прав пацієнта при ампутації кінцівок, протезуванні. Зазначені питання є особливо актуальними в умовах воєнного стану.

Офіційна опонентка – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права та процесу Львівського національного університету імені Івана Франка, **Алла Анатоліївна ГЕРЦ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У дисертації вказується, що зміст медичних правовідносин становлять суб'єктивні цивільні права та суб'єктивні цивільні обов'язки його учасників.

Фізична особа-пацієнт володіє спеціальними особистими немайновими правами у медичних правовідносинах (с.101). Водночас додаткової аргументації потребує розуміння змісту спеціальних особистих немайнових прав у медичних правовідносинах.

2. Дисертантка значну увагу приділяє таким способам самозахисту відказного характеру, як «відмова у наданні згоди на донорство», «відкликання згоди на донорство», «відмова від лікування із застосуванням трансплантації» та «відкликання згоди на лікування із застосуванням трансплантації» (с.147), проте не наводить у дисертації свого авторського визначення вищезазначених способів самозахисту відказного характеру як елемент наукової новизни і не розкриває їх зміст.

3. Право на медичну послугу фізична особа реалізує особисто. Однак здійснення суб'єктивного цивільного права на медичну послугу залежить від обсягу дієздатності. Малолітні можуть реалізувати зазначене право, як правило, при участі батьків (усиновлювачів), опікунів. Звідси актуальним є питання чи може малолітня особа вчиняти правочини пов'язані з реалізацією права на медичні послуги. Обсяг дієздатності малолітніх доволі обмежений.

Вони можуть укладати дрібні побутові правочини, розпоряджатися немайновими правами інтелектуальної власності. Але самостійно реалізувати право на медичні послуги шляхом укладення цивільно-правових договорів, на мою думку, малолітні не можуть.

У даному випадку необхідно розмежовувати право на охорону здоров'я як особисте немайнове право, яке невіддільне від фізичної особи і має абсолютний характер і цивільно-правову форму реалізації цього права. Варто звернути увагу на розбіжності в нормах Цивільного кодексу України.

Зокрема, в ч. 2 ст. 284 ЦК України зазначено, що фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років і яка звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій. У ст. 32 ЦК України договір про надання послуг відсутній у переліку правочинів, які може здійснювати неповнолітня фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Однак, авторка у своєму дослідженні не звертає увагу на дані аспекти, а, навпаки, зазначає, що «неповнолітня дитина (пропонується з 16 років) може самостійно здійснити своє право на надання медичної допомоги (надає згоду на медичну допомогу, обирає лікаря та методи лікування відповідно до його рекомендацій)» (с. 200). Я вважаю, що виникає необхідність доповнити частину першу статті 32 пунктом 6 ЦК України

наступною нормою: «самостійно укласти договори про надання медичних послуг».

4. Викликає зауваження структура роботи, зокрема, розділ 3 «Особливості самозахисту цивільних прав та інтересів дитини-пацієнта у сфері охорони здоров'я», оскільки без виокремлення в ньому параграфів він немає самостійного значення, а також не дозволяє повністю розкрити більшість особливостей самозахисту цивільних прав та інтересів дитини-пацієнта у сфері охорони здоров'я.

5. Дисертантка слушно звертає увагу на особливості самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта відказного характеру у правовідносинах із трансплантації, зокрема, якщо фізична особа заявила про відмову у наданні згоди на медичну допомогу чи відкликання згоди на медичну допомогу, медичні працівники повинні надати повну інформацію про стан здоров'я пацієнта, можливість ознайомлення з окремими медичними документами, навіть тоді, якщо інформація про хворобу пацієнта може погіршити стан його здоров'я або погіршити стан здоров'я фізичних осіб, зашкодити процесові лікування. Водночас додаткової аргументації потребує розуміння вищезазначеної особливості самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта, зокрема, в які строки останній може заявити про відмову; в які строки медичні працівники повинні надати повну інформацію про стан здоров'я пацієнта?».

Офіційна опонентка – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет, **Марія Василівна МЕНДЖУЛ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Зауважено, що вперше встановлено такий підхід: *«відмовитися від проведення профілактичних щеплень або відкликати згоду на проведення профілактичних щеплень має право фізична особа з обмеженою цивільною дієздатністю, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними»*. ЦК України у статті 36 визначає у першій частині як підставу для обмеження цивільної дієздатності «страждання на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними», а у другій частині – «зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо і тим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище». Додаткового пояснення потребує чому тільки відмовитися від проведення профілактичних щеплень або відкликати згоду на проведення профілактичних щеплень має право та фізична особа з обмеженою цивільною дієздатністю, яка страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Крім того, така особа може не усвідомлювати загрозу відмови від профілактичних щеплень. Пандемія COVID-19, наявність періодично спалахів різних смертельних хвороб показала важливість профілактичних щеплень для колективного захисту. Не проведення щеплення може стати загрозою як для особи із обмеженою цивільною дієздатністю, так і для піклувальника, а також інших осіб.

2. Дискусійним є висновок авторки про необхідність збільшення віку дитини до шістнадцяти років для надання згоди на МД та застосування дитиною, яка досягла шістнадцяти років, способів самозахисту відказного характеру, для застосування окремих видів МД обов'язковою має бути згода обох батьків (інших законних представників) та дитини, яка досягла шістнадцяти років. Враховуючи потребу гарантування найкращих інтересів дитини, яка по міжнародним стандартам та українському законодавству є особою до 18 років, доцільно все ж надати право на самозахист відказного характеру повнолітнім особам із 18 років, а з 14 років дитини самозахист відказного характеру щодо неї можливий за спільної згоди її та батьків. У випадку відсутності згоди, як дитина так і кожен з батьків мають право вирішити такий спір у суді із забезпечення принципу найкращих інтересів дитини.

3. Також, вважаємо дискусійним висновок авторки про те, що особливості правового статусу дитини-пацієнта можуть залежати від видів діяльності, якою займається дитина (наприклад, дитина-спортсмен), стану її здоров'я (дитина з інвалідністю, дитина-наркоман), соціального статусу та інших обставин. На наш погляд статус дитини-пацієнта із позиції принципу рівності має бути однаковий не залежно від будь-якої ознаки, зокрема статі, стану здоров'я, соціальних чи інших ознак.

4. Потребує додаткового теоретичного та практичного аналізу висновок авторки (п. 6 у загальних висновках), в яких як ознаку самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта виділено «5) право на самозахист виникає в уповноваженої особи незалежно від характеру дій (протиправні чи правомірні) та вини особи, яка вчинила порушення, та інші протиправні посягання, створила загрозу порушення цивільних прав та інтересів». У вказаній ознаці зауважено, що право на самозахист виникає в уповноваженої особи незалежно від характеру дій - протиправних чи правомірних. Водночас вочевидь право на самозахист виникає саме у наслідок правопорушення, тобто протиправних дій.

З цим погоджується і здобувачка, оскільки у третій ознаці цього ж висновку вказано, що «3) підставою застосування самозахисту є порушення та інші протиправні посягання, наявна загроза порушення цивільних прав та інтересів». З огляду на це ознака «право на самозахист виникає в уповноваженої особи незалежно від характеру дій (протиправні чи правомірні) та вини особи, яка вчинила порушення, та інші протиправні посягання, створила загрозу порушення цивільних прав та інтересів» потребує додаткового уточнення та пояснення».

Голова ради – докторка юридичних наук, професорка кафедри міжнародного та європейського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Вікторія Олександрівна КОЖЕВНИКОВА**. Виступ позитивний без зауважень.

Результати голосування:

«За» **5** членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **Інні Юріївні Порозовій** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.051

Вікторія КОЖЕВНИКОВА